

Överförmyndarnämnden informerar om köp av aktier och andra värdepapper

För gode män, förvaltare och förmyndare (ställföreträdare) gäller vissa regler och principer vid placering av den enskildes (den underåriges eller huvudmannens) tillgångar. Reglerna har kommit till för att förhindra spekulation och riskfyllda placeringar av den enskildes medel, och fungerar således som ett skydd för ekonomiska förluster. Det är viktigt att ställföreträdare uppmärksammar dessa regler och tar hänsyn till de situationer där överförmyndarenhetens samtycke krävs för placeringen. Nedan beskrivs de regler som gäller vid ställföreträdarens köp av aktier och andra värdepapper.

Föräldrar/förmyndare till underåriga

Fri föräldraförvaltning

Om en underårigs tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp (358 000 kr för år 2017) ska föräldrarnas förvaltning av den omyndiges medel kontrolleras av överförmyndarenheten. Även under vissa andra förutsättningar kan föräldrarnas förvaltning bli kontrollerad – se nedan. I det fall tillgångarna är lägre än gränsen om åtta gånger prisbasbeloppet är förvaltningen av den omyndiges medel *fri*, d.v.s. förmyndarna behöver inte redovisa hur tillgångarna förvaltas till överförmyndarenheten (om förvaltningen en gång blivit kontrollerad krävs dock att tillgångarnas värde kommit att understiga fyra prisbasbelopp för att förvaltningen ska bli fri). I sådana fall kan föräldrarna fritt köpa aktier, andelar i värdepappersfonder och obligationer för barnets räkning. Föräldrarna är dock enligt lag skyldiga att placera tillgångarna på ett säkert sätt. Spekulationer med barnets tillgångar kan leda till skadeståndsskyldighet gentemot barnet.

Kontrollerad förvaltning

Om barnets tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp ska föräldrarna anmäla detta till överförmyndarenheten. Om denna beloppsgräns överstigs blir nämligen föräldrarnas förvaltning *kontrollerad* enligt 13 kap 2 § föräldrabalken. Detta gäller också om barnet fått pengar genom arv, gåva, testamente eller förmånstagarförordnande och det föreskrivits av givaren, testator eller försäkringstagaren att föräldrarnas förvaltning ska stå under

överförmyndarnämndens kontroll. Se nedan om vad som gäller vid placering av tillgångar.

Gode män och förvaltare

Gode män och förvaltare måste vid placering av huvudmannens medel följa reglerna i föräldrabalken. För gode män och förvaltare gäller att alla huvudmannens tillgångar som finns på bankkonton ska vara överförmyndarspärade (föräldrabalken 14 kap 8 §). Även VP-konton, fondkonton och depåer ska vara spärade. Därför gäller att vid uttag av medel från dessa konton för att placera dessa i aktier, fonder, obligationer eller annat måste överförmyndarenhetens tillstånd inhämtas för själva uttaget. Om däremot endast omplacering ska göras, utan att medlen tas ut, behövs inte överförmyndarnämndens tillstånd om omplaceringen sker genom flytt mellan två överförmyndarspärade konton.

Nedanstående regler gäller lika för förmyndare (med kontrollerad förvaltning), gode män och förvaltare.

Köp av aktier

Vid köp av aktier krävs samtycke från överförmyndarnämnden. Den huvudprincip som överförmyndarenheten tillämpar i dessa fall är att den enskildes medel ska placeras på ett sätt som ger *trygghet för deras bestånd och skälig avkastning*. Som regel samtycker överförmyndarenheten till inköp av aktier som är noterade och handlas vid börs eller som annars omsätts under betryggande förhållanden. Vid placeringen bör ställföreträdaren, om hen saknar djupare kunskaper om värdepappershandel, anlita specialister hos bank eller värdepappersbolag. Överförmyndarenheten gör ingen bedömning av om den ena eller andra aktien ska inköpas, så länge aktien är föremål för handel och återfinns på en börslista. Överförmyndarenheten kan dock ha invändningar om större delen av tillgångarna placeras i ett enstaka aktieslag.

Vid större aktieinnehav kan det förekomma att överförmyndarenheten i stället för att pröva varje enskilt förvärv medger ett generellt tillstånd. Det kan antingen innebära att tillstånd meddelas till förvärv inom en viss beloppsgräns eller frihet till förvärv under en viss tidsperiod.

En placering som godkänts av överförmyndarenheten ska som regel redovisas i årsräkningen.

Förvärv av obligationer och andelar i värdepappersfond, specialfond, med mera

En *obligation* är ett räntebärande löpande skuldebrev, vanligtvis på flera år, som intygar att innehavaren lånat ut pengar till exempelvis staten, en kommun, ett hypoteksinstitut

(bostadsobligation) eller ett större företag (företags- eller industriobligation). Ställföreträdare kan förvärva obligationer för den enskildes räkning utan överförmyndarnämndens samtycke. Alla obligationer omfattas dock inte av en fri förvaltning, utan endast sådana som uppfyller vissa krav i svensk eller utländsk lagstiftning. Det är sådana obligationer som utfärdats eller garanterats av *stat eller kommun* eller som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag, enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Det är även sådana obligationer som utfärdats av utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som är likvärdig den som gäller för banker eller andra kreditinstitut i Sverige.

Värdepappersfonder

För placering av den enskildes medel i värdepappersfonder krävs inget samtycke från överförmyndarnämnden. Utan samtycke från överförmyndarnämnden får tillgångar placeras bland annat i andelar i värdepappersfonder och i andelar i utländska fondföretag som är underkastade lagar som stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder. Förvaltningsreglerna i föräldrabalken har som ovan nämnts som främsta syfte att den enskildes egendom ska förvaltas på ett betryggande sätt och att medlen ska ge en skälig avkastning. Trygghetskravet uppfylls om placeringen är säker. I den svenska lagen på detta område finns krav på att sammansättningen i en värdepappersfond ska vara lämplig med hänsyn till intresset för riskspridning. Det finns relativt detaljerade regler som styr till vilka andelar fonden får inneha fondpapper och andra finansiella instrument med samme utfärdare. Fondbolagen står under tillsyn och fondernas tillgångar förvaras av ett förvaringsinstitut, som står under tillsyn. Mot bakgrund av detta kan ställföreträdare utan överförmyndarnämndens samtycke placera den enskildes medel i värdepappersfonder.

Specialfonder

Så kallade specialfonder kan få en friare placeringsinriktning än värdepappersfonder och kan därför anses som mer riskfyllda placeringar för den enskilde. Därför krävs det att överförmyndarenheten samtycker till placering i dessa typer av fonder.

Att beakta om föräldrar tecknar aktier för underåriga vid introduktion – nyemission

Introduktion av nya aktier på en fondbörslista kan ibland ske genom ett erbjudande till allmänheten att teckna aktierna. Det är inte ovanligt att föräldrar tecknar aktier för såväl egen del som för sina barns räkning. Föräldrar vars barn erhåller aktier vid efterföljande fördelning bör – i de fall där barnet saknar medel för betalning av aktierna – iaktta följande:

Barnet är ägare till aktierna och föräldrarna kan inte genom att använda sina medel för betalning betrakta aktierna som sina.

Ska barnet låna pengar av sina föräldrar för aktieköpet måste en *god man* förordnas för att den underåriges intresse ska tillvaratas vid lånetransaktionen. Det är överförmyndarenheten som förordnar god man. Barnet kan inte ta upp lån utan överförmyndarenhetens samtycke (föräldrabalken 13 kap 12 §). Gode mannen ska därför ansöka om sådant samtycke.

Om barnet tilldelas aktier kan barnet genom den gode mannen sälja aktierna till föräldrarna. Försäljningen ska i så fall ske till dagskurs och barnet ska tillgodogöras eventuell kursvinst. Avräkningsnota eller motsvarande bör upprättas mellan föräldrarna och barnet genom den gode mannens försorg.

Överförmyndarnämnden kan bestämma att barnets aktier ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut i syfte att av särskild anledning trygga förvaltningen. Särskilt beslut ska då meddelas. Beslutet kan överklagas.